

Udvarhelyi András

A megváltás reménye

Csernák Árpád: Olajfában lakozó

Hajnali őrjáratomat tartom könyvespolcaim előtt. A bőség zavara, mit, kit válaszszak ma társnak, akivel beszélgethetek, mert az olvasásbeszélgetés, csak a szerző nem tud visszabeszélni. És persze udvariasság is, ahogy Lajta Erika írta *Kivezetés az irodalomból* című, a kétarcú Szerdahelyi István esztétáról szóló különleges műfajú könyvében. Megakad a szemem Csernák Árpád, csak másként különleges, Olajfában lakozó című könyvén, amit három éve kaptam ajándékba a szerzőtől, dedikálva és amiről évek óta szeretnék írni. Mert valóban különleges könyv, fektetett téglalap alakja miatt kilóg könyvsorból. Lemérem, magassága 23 cm, szélessége 16 cm. Különleges, mondom, kétszeresen is. A kulcsín és a belbecs miatt is. A kulcsín egyediségéről Ország László grafikus, fotóművész gondoskodott. Ő az író Csernák Árpád egyenrangú társszerzője, aki szomorú-szép, a pusztulást, az elmúlást természeti fotóival mutatja be. A címlapon is ezt csodálhatjuk. Hegyi, sziklás tájat. A pusztulás közepén ott árválkodik, a gyenge remény, az élet reménye, egy zöldellő fácska, belekapaszkodva a sivár, sziklás talajba. Hogy az Élet él, és élni akar. Szomorú-szép a tájkép és szomorú-szépek Csernák elbeszélései, komor meséi. Mielőtt azonban, hogy kedvcsinálót adjak egy lehangelő témájú műről, hadd mutassam be néhány mondatban a fotóművészt, Ország Lászlót, aki kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanárképzőben tanít, kaposvári lakos. Géger Melinda találóan írja róla, hogy sokoldalú tevékenysége a fotótól a dekoratív kollázsig, az érzékenyrajzú, finom grafikáig terjed. Tusrajzai – azt már én teszem hozzá, – és *művészi fotói* – különleges látásmóddal készített lírai kép-variációk. Képeinek uralkodó színe a gyász-fekete, a lehangelő szürke, a halvány lila, a lepusztult barna, a kopott drapp, a kiszáradt fű-sárga és a csillogó végtelen víz szürke csillogása. Lepusztult, szürreális, szomorú világ ez. Pusztulást idéző durva sziklák, durva szemcsés felületek, korhadó fák, kiégett sárgán, világító magas kiégett füvek, egy elsüllyedt csónak, amelyen récék ülnek, egy vén fa, amelynek ág-karjai az égfelé nyújtóznak, mintha imádkozna. Mindezek a mulandóságról, a természet körforgásának kikerülhetetlen rendjéről üzennek. Arról, hogy egyszer maghalunk. Ember nélküli tájak ezek, amelyekhez Csernák az Előadás a kőfejtőben című írásához mottónak a filozófus Russel gondolatát idézi, ami persze az összes műben található Ország László képnek és Csernák írásnak is jelentésmagyarázata: „... a nem emberi világ szenvedélytelen és roppant a hatalmas.” Mégis sokat elmondanak ezek a komor képek az emberről, a művésztől, Orosz Lászlóról, aki azt vallja művészetéről, önmagáról: „Szemlélődöm, keresem a látszatok mögött

a még felfogható megérezhető rendet.” Ezt a felfogható, sokszor felfoghatatlan, de megérezhető, a dolgok mögötti rendet keresi Csernák Árpád is.

Szerencsés találkozása ez a fotóművésznek és az írónak, aki keresve sem találhatt volna kifejezőbb képeket könyvéhez, ahol a fotóművész egyenrangú szerzője az írónak. Sziámi ikrek. Ami ritka, hiszen a képzőművész legtöbbször csak illusztrátora a műveknek. Szerencsés találkozás ez, hiszen Csernák Árpád is szemlélődő, gondolkodó, filozófiával megfertőzött, sötéten látó ember. Ezeket a tulajdonságait már ismerem A doboz című elgondolkodtató, filozofikus, az együttérés könyvéből és az általa szerkesztett Búvópatak írásainak bölcs üzeneteiből. A rangos folyóirat mottója is sokatmondó, Vargha Gyula Új Nibelungok című versének soraira emlékeztet. *„Még áll a szírt. De meddig áll?/ Már repedezni kezd az alja./ Csak vájja, vési a vad ár,/ A végtelen víz egyre marja./* Nem véletlen, hogy minden Búvópatak-szám címdalán olvashatjuk, a Krisztus előtt élt bölcs filozófus, Lao-ce intelmét: *„Nincs lágyabb, mint a víz, mégis a köveket kivájja, nincs külön nála.”* Csernák különleges könyve is erről szól, az elmúlás szomorúságáról, nyomasztó, irracionális félelméről. Mert ez a mű a rémálmok könyve is.

És aktuális. Sajnos. A címadó elbeszéléshez lapozok. Sokat mondó: a cím: Olajfában lakozó. Egyedi név, ragadványnév. Titokzatos. Azonnal felkelti az olvasó figyelmét. Egy szerencsétlen menekült, agyonfáradt kislány sokatmondó neve, aki elmenekült hazájából, mert ott állandóan bántották. És a befogadó, a magányos, praxisát a nyugalmaért feladó orvos azon töpreng, miközben az alvó, otthontalan gyermeket nézi, meg kell változtatnia életét, hogy segíthessen. Ismét az emberek közé kell mennie, dolgozni, hogy eltarthassa a támogatásra, szeretetre szoruló kis migránst. Azt mondja az írás Werth doktora: *„Most kell indulni vissza a világba. Mert a világ tele van megváltatlan emberekkel.”*

Ismétlem, aktuális ez a könyv. Sajnos. Most különösen. Amikor ezeket a sorokat írom már három hete tart a kegyetlen, embertelen, ostoba orosz invázió és már hárommillió szerencsétlen ukrán nyugatra tart, és 2015 óta több millió ázsiai és afrikai szerencsétlen, hazája-vesztett abban a reményben indul gyötrelmes vándorútra, hogy otthonra találjon. És persze, eszembe jut rögvest Vörösmarty prófétai szavai:

*„Az ember fáj a földnek, oly sok
Harc és békeév után
A testvérgyűlölési átok
Virágzik homlokán:
S midőn azt hinnők, hogy tanul,
Nagyobb bünt forral álnokul.
Az emberfaj sárkányfog-vetemény.
Nincsen remény, nincsen remény.”*

Úgy tűnik, a világ és benne az ember nem változik. Azt írtam az előbb, hogy ez a mű a Félelem, a Szorongás, a Rémálmok könyve. Nos, megerősítem. És hozzáteszem, hogy az írónak, Csernák Árpádnak és nekem és mindenkinek minden oka megvan a félelemre, a szorongásra, a sötéten látásra. Hogy is vall a félelemről Flaubert? *„...eljön az idő, amikor az ember már fél, mindenkitől fél, kapcsolatoktól, korláttól, háborgatástól, és egyszerre szomjazza is a boldogságot, meg retteg is tőle.”* Itt tart a világ. Az író persze, hogy sötéten látja és láttatja a világot. Nemcsak önmaga látási fogyatékoságát jelenti ez, - ahogy egyik szép írásában lefesti, - nem érzékel színeket, hanem azt is, hogy világlátása is sötét. És ez a nagyobb gond. Ennek okát megglehetjük való világunkban és Csernák meséiben, emlékezéseiben.

Szívszorogva olvastam Csernák sötét tónusú, nem szenzációkeltő, mégis mellbevágó történeteit, amelyben a sztori ösztövé, szinte csak másodlagos. A kifejezés, a forma vonzza be könyvébe az olvasót. Mondatainak pasztellszíneivel, líraiságával tud gyönyörködtetni. Néhány írása prózavers. Opusai nem is novellák, elbeszélések, nem is történetek, hanem felidézett álmok, néha rémálmok. Néha kísérletet tesz rá, hogy felmutassa a reményt, de amikor leteszem a könyvet, szomorúan gondolok arra, hogy nincsen remény, nincsen remény. A világot nem lehet megváltani, pláne egy író nem tudja megváltani. Úgy tűnik a világnak nem kell a megváltó. Annak idején Jézust és vele a reményt is keresztre feszítették. Mondanám, az ember megválthatatlan. Csernák azonban ennek tudatában is felmutatja a lehetetlent, a megváltás reményét. És Ország László a máladozó sziklán a zöldellő fácskát. „Az élet él, és élni akar.”

(Stádium Kiadó, Budapest, 2017)

(Csernák Árpád író, színművész, a Búvópatak főszerkesztője 2022. március 15-e alkalmából a Magyar Érdemrend Lovagrend polgári tagozatának állami kitüntetésében részesült. Csernák Árpád ennek ellenére is kitűnő író.)